

el mot representat pel prov. rodanès *balàus* «fagot de ramée» (derivat *balaussié* «fagoteur») que el TdF exemplifica en Roumanillo i en l'avinyonès APeyrol (S. XVIII) i que usava el mateix Mistral: «une làupi de balaus» (*Moun Espelido*, cap. v, 69.12) per a un entrellat de branques que tapava un clot (no crec pas que es relacioni amb la família de *BALEC* i del fr. *balai*, bret. *balazn*, com suggereix el TdF).

Hi ha fonament per sospitar que *palustre* 'espècie de paleta usada pels mestres de cases per aplicar el morter a la paret', amb una acc. 2 (*paluestre* i *palustret*) 'pala petita i estreta per arrencar males herbes, sembrar patates o fer entrar el morter entre les pedres' sigui una alteració de *balustre* (per influència de *pala* ajudada per ultracorrecció d'arabisme *b- > p-*), puix que *balustre* designa també altres barretes d'ús en diversos oficis, i en particular en les baranes d'un carro o certs telers de teixits. Dades de *palustre* en BDC III, 104; xx, 91; xxiii, 24.36. D'ací el deriv. val. *empalustrar* 'embrutar de cosa llefiscosa'. D'*empalustrar*, per la seva banda, semblen ser variants, encara, les següents: eiv. *empolustrar* 'posar tionets als buits que fan els tions grossos, per igualar el foc', eiv. i tarrag. *empolistrar* 'compondre, empolainar' (BDC VI, 42), i el val. [c. 1500, Gaçull; MGadea, *T. del Xè* 1, 37], mall. i men. *empollastrir* 'adornar, endiuenenjar' (metàt. d'**empalustrir*, i tots plegats subjectes a la contaminació de *empolainar* i potser *polit* i *pollastre*). De tot plegat es dedueix que *palustre* designa també altres menes de barretes o pals que el de la paleta o *palustre*, com ja és de suposar, essent alteració de *balustre*.

DERIV.: *Balustrada* 'barana de balustres' (ja en Lacav.); *balustrat* 'balustrada' a Mallorca (*AlcM*). J. G.

¹ Ferraz dóna aquest exemple: «Si no qués tomba(r) la escalera agárrate al *balagosto*» (p. 28).

Bamba, bambada, bambejar, bàmbol, V. *babau*, n.1

BAMBOLEJAR, 'oscillar, moure's alternativament d'una banda a l'altra', mot de creació expressiva. Encara que no recollit per Fabra, és usual i autòcton en la llengua, i molt corrent a València. □ 1.ª doc.: 1640 (*Dicc. Torra*).

Aquest diccionari l'escriu amb *a*, *bambalejar* (que segons *AlcM* és viu en el valencià com a var. de *bambolejar*), però els diccionaris de Belvitges i de Labèrnia prefereixen la forma amb *o*, i el baró de Maldà (fi del S. XVIII) també escriu amb *o*: «no podíem unir bé les cortines de cuïro amb un parell de mirallets ovalats endavant, i altres detràs amb un tros d'indiana que *bambolejava*. A l'últim n'hem eixit patollant-hi un poc, quedant més recollits dintre la tartana» (*Collegi de b. vida*, p. 187); i el botànic val. J. Cavanilles (també fi del S. XVIII) escriu: «melica que *bambolecha*» (*Observ.* II, 325).

DERIV.: El *Dicc. Alc.* dóna de València els derivats: *bamboleig* (citant Pascual Tirado), *bambolejada*, *bambolejador*, *bambolejament*, amb les variants amb *a-*. J. G.

BAMBU, mot portat de l'Índia pels portuguesos, del marati i guzarati *bāmbū* id. Les fonts lexicogràfiques catalanes no el recullen fins a Labèrnia, que escriví *bambou* (cf. en port. des de 1516 i en cast. el 1609), però segons hem indicat al DCEC I, 384, en català es documenta ja el 1489 en la forma *vambó* en un inventari de la Drassana de Barcelona,¹ evidentment perquè el mot ja havia vingut a la Península per conducte de l'àrab *bambāh*, abans que el portessin els viatgers portuguesos. J. G.

¹ «Una talla de *vambo* ab polige o pern de fusta», Moliné, *Consolat de Mar*, p. 370; *talla* és una petita post marinera amb politja al mig.

BAN, 'proclamació, especialment la de caràcter prohibitiu o sancionador', terme de dret medieval comú al català amb les llengües de França, provinent del germànic occidental, segurament del francic *bann* 'ordre comminatòria'. □ 1.ª doc.: S. XIII, *Usatges*.

Des dels orígens de la llengua literària apareix ja en moltes fonts jurídiques, històriques i literàries, amb el valor de molt varies aplicacions a comminacions legals i administratives, de caràcter especialment territorial. Es poden veure detallats els diversos valors que ja llavors tenia, ultra l'*AlcM*, en el *Dag.*, en el *Du Cange* i en Bast-Bass. Aquesta representació no és gaire menys variada i copiosa que la que veiem en francès i en llengua d'oc des dels textos del S. XII: «*ban*, proclamation, convocation d'une milice, saisie, peine, amende, exaction» (*PDPF*). Es tracta d'un terme heretat del dret consuetudinari i feudal dels pobles germànics, representat en les lleis bàrbares de l'època merovíngia — dels francs, longobards i gots.

Ningú no ha dubtat mai del seu origen germànic en les llengües romàniques.¹ El mot és ja substantiu en la llengua originària, pertanyent a una arrel verbal, a. al. ant. i ags. *bannan* 'ordenar, manar', esc. ant. *banna* 'prohibir' (emparentada amb el scr. *bhānati*, gr. *phánai*, ll. *jari* 'enraonar, pronunciar paraules', i amb ags. i esc. *bæn* 'prec'), si bé és veritat que no estan resolts tots els problemes que presenta aquest grup en germànic, en particular la naturalesa de la seva relació amb el gòt. *bandwjan* i esc. ant. *benda* 'donar un senyal', gòt. *bandwo*, *-wa*, 'signe, senyal': el cas és, de totes maneres, que els derivats dels dos grups, *bannjan* d'una part i *bandwjan* de l'altra, en les llengües romàniques apareixen confosos, havent donat paral·lelisme cat. i oc. ant. *bandir*, *bandejar*, i it. *bandire*, enfront del fr. (també occità) *banir*, amb el significat, uns i altres, de 'prohibir, foragitar, expulsar', que a diferència d'aquelles formes d'aspecte gòtic, correspon als usos de l'angl. *to ban*, alem. *verbannen*.²

En la seva evolució romànica els dos radicals *band-* i *ban-* (*bani-*, *bana-*, etc.), tan poc allunyats en l'aspecte semàntic, tampoc no es presenten amb una neta separació geogràfica (passat que *band-* és la forma quasi única a Itàlia i en cast.-port.): car si bé en cat.-oc. predomina *band-* clarament i en francès tenim el predomini oposat, la forma sense *-d-* és també ben